

"L'estat tradicional ja no funciona"

Montserrat Guibernau, estudiosa dels nacionalismes, parla en aquesta entrevista de la crisi de l'estat de les autonomies, i avança nous models possibles de relació entre Catalunya i Espanya. La investigadora no exclou l'opció de la sobirania.

Montserrat Guibernau és doctora en filosofia i màster en ciències socials i polítiques per la Universitat de Cambridge. És autora de treballs sobre teoria social i política i, particularment, sobre nacionalisme. Entre els seus llibres destaca sobretot *Nationalisms: the nation-state and nationalism in the twentieth century* (1996), un innovador estudi sobre els nacionalismes contemporanis que encara no ha estat traduït al català. De moment, se'n pot trobar una edició en castellà d'Ariel, amb el títol de *Los nacionalismos*. Guibernau és actualment investigadora en el Centre of Research in Ethnic Relations de la Universitat de Warwick (Gran Bretanya). La setmana passada va visitar Barcelona per impartir un curs a la Fundació Trias Fargas.

—En el seu llibre distingeix entre dos tipus de nacionalisme: el nacionalisme de les nacions sense estat i el nacionalisme de l'estat-nació. El nacionalisme de les nacions sense estat és un nacionalisme conegut, explícit. En canvi, el nacionalisme de l'estat-nació normalment no s'explicita com a tal, oficialment no existeix.

—El nacionalisme de l'estat-nació no necessita ser reivindicat en cap moment. És assumit com un fet normal i natural. Es manté latent, i només és invocat o es fa explícit en alguns moments en què es necessita, com una guerra, un sacrifici econòmic col·lectiu, etc. En aquests moments aquest nacionalisme latent surt, i sempre funciona. És precisament per això que els partits d'àmbit estatal rarament inclouen la definició de nacionalista en el seu nom. Es dona per garantit que tots ho són.

—El nacionalisme de l'estat-nació i el nacionalisme de la nació sense estat, són nacionalismes compatibles?

—No són compatibles. Evidentment que no, perquè el desenvolupament de l'un representa la desaparició o la substitució de l'altre. Això no significa, però, que un sigui bo i un altre dolent. El que els diferencia és l'accés que l'un i l'altre tenen als recursos del poder, que és completament diferent.

—En el cas de l'estat espanyol, tampoc no són compatibles?

"Dins la Unió Europea s'escoltaran molt més una nació sense estat que sigui econòmicament viable que no pas una nació sense estat tan feble que només espera rebre ajut de la comunitat."

—Si el nacionalisme té com a últim objectiu el desenvolupament total de la nació, el nacionalisme català i el nacionalisme espanyol són antagònics. El desenvolupament del nacionalisme espanyol significa desenvolupar una nació espanyola que inclou Catalunya. El nacionalisme català persegueix en canvi el desenvolupament de la nació catalana en tant que diferent a d'altres. Una altra cosa és que alguns nacionalismes de nacions sense estat puguin desenvolupar-se fins a un punt força elevat dins un marc estatal que defineix aquest estat com a plurinacional. Plurinacional vol dir reconèixer diferents nacions. En aquest cas existeix un marge per a la compatibilitat dels dos nacionalismes perquè no s'exclouen. La nació es defineix d'una altra manera. Però aquest no és el cas de l'estat espanyol, que és plurinacional, però no s'hi defineix.

—Per intentar resoldre aquesta convivència entre les nacions que integren l'estat espanyol es va pactar durant la transició el model de l'estat de les autonomies. Després de gairebé vint anys de funcionament, es pot dir que és la fórmula més adequada per resoldre aquesta aspiració?

—L'estat de les autonomies és una solució original i positiva, però una altra cosa és que sigui satisfactòria per als catalans. En aquests moments ja és evident que no és un model satisfactori. El moment històric en què es va dissenyar l'estat de les autonomies era molt di-

"més la diferència de Catalunya i d'Euskadi"

SUSANNA SÁEZ

ferent a l'actual. En aquell moment l'estat de les autonomies va ser percebut com un punt de partida, no com un punt final.

—*Quins han estat els principals defectes del model de l'estat de les autonomies?*

—En el moment en què es va dissenyar hi havia por —justificada— entre totes les forces democràtiques, i sobretot les nacionalistes, a demanar massa perquè la situació era molt fràgil. Aquesta fragilitat va portar a un consens en què els negociadors es van veure obligats a rebaixar molt les aspiracions. Un altre element que complica el desenvolupament de l'estat de les autonomies és que la manera d'interpretar l'autonomia catalana depèn molt del partit que governa, perquè la Constitució és prou ambigua per permetre lectures diferents. En aquests anys, hi ha hagut interpretacions tancades i interpretacions obertes. El tercer inconvenient deriva de la tensió constant que existeix entre l'estat-nació, que s'esforça a homogeneïtzar per crear la nació, i la nació sense estat que també té com a objectiu desenvolupar la seva nació. L'autonomisme ha de lluitar constantment contra el centralisme que comparteixen tant els partits de dreta com els d'esquerra.

—*Quin seria el model d'estat que permetria superar els defectes del model autonòmic?*

—El model concret dependrà dels actors polítics que entrin en joc. A mi em sembla que es pot anar cap a un model autonòmic asimètric, o de federalisme asimètric, que reconegui més la diferència de Catalunya i el País Basc mitjançant un tracte especial. Encara que això desperti el rebuig frontal de la resta d'autonomies.

—*Fins ara el marc legal constitucional ha permès diferents lectures. També permetria una configuració asimètrica de l'estat o per assolir aquesta asimetria caldria modificar la Constitució?*

—La Constitució, tal i com és en aquests moments, dóna prou joc per desenvolupar molt més l'Estatut. Des del meu punt de vista, el mètode ideal no és fer primer una llei nova, i després fer seguir el poble, sinó que unes mesures polítiques concretes i la mobilització cívica converteixin en òbvia la necessitat de modificar la Constitució.

—*Quin paper representen els arguments econòmics en el camp de la reivindicació nacionalista?*

—Les qüestions econòmiques són molt importants. Si analitzem els programes electorals dels partits nacionalistes escocès, flamenc o quebequès, veiem que un dels punts més importants per legitimar la demanda de més autonomia o la demanda d'independència és precisament el factor econòmic. Les nacions sense estat que siguin viables econòmicament ho tenen molt més fàcil per aconseguir protagonisme. Fins i tot, dins la UE s'escoltaran molt més una nació sense estat que sigui econòmicament viable que una nació sense estat tan feble que només espera rebre ajut de la comunitat.

—*En el seu llibre afirma que en el món actual les unitats econòmiques reduïdes poden ser funcionals i que les dimensions o una població reduïda no són un obstacle per a la constitució d'un estat-nació in-*

dependent. Això vol dir que la independència de Catalunya podria ser viable?

—És clar que sí. Naturalment, no a curt o a mig termini, però sí que és viable a la llarga. Quan parlem de canvis, sempre pensem que els canvis dels altres són més possibles que els canvis propis. Si observem l'evolució dels darrers deu anys, el mapa europeu ha canviat moltíssim. Que Catalunya sigui independent no és més difícil que la desintegració de l'URSS. A Anglaterra, quan faig seminaris, la gent em pregunta: quan serà independent Catalunya? És clar que és possible.

—*La independència equival a tenir un estat?*

—Jo no entenc la Catalunya independent com un estat-nació tradicional, perquè ni els estats-nació actuals s'aguanten. Van transformant-se, i el concepte d'independència està en revisió, però encara no és clar com serà en el futur. A Quebec quan plantegen la sobirania, demanen la independència en tota una sèrie de factors, però volen mantenir un associació amb l'estat per altres qüestions, principalment econòmiques. Cal obrir-se a noves formes de pensar l'estructuració de les nacions i dels estats. L'estat tradicional ja no funciona.

"Que Catalunya sigui independent no és més difícil que la desintegració de l'URSS. A Anglaterra, quan faig seminaris, la gent em pregunta: quan serà independent Catalunya?"

Pere Martí